

Neutraliteit is een mythe

Mesman

In de multiculturele context van university colleges staat zowel academische als maatschappelijke vorming hoog in het vaandel. De *liberal arts and sciences* (LAS)-programma's die de university colleges bieden, zijn bij uitstek geschikt voor onderwijs op het gebied van metavaardigheden die in alle domeinen van de samenleving belangrijk zijn. LAS-programma's leiden namelijk niet op tot een bepaald beroep, maar tot breed ontwikkelde, kritisch denkende, maatschappelijk betrokken individuen. Een hele opgave in een instelling met zo'n vijftig verschillende nationaliteiten. Het voeren van discussies en het formuleren en onderbouwen van standpunten over maatschappelijke kwesties gaan niet vanzelfsprekend goed.

Een van de strategieën om sensitief en inclusief te werk gaan als docent in een multiculturele context is het aannemen van een neutrale houding. De docent geeft zelf geen mening in discussies, onthoudt zich zo veel mogelijk van richtinggevend taalgebruik en probeert op die manier een veilige omgeving te bieden waarin alle mogelijke posities van studenten een plaats kunnen hebben, zonder dat hij (ver)oordeelt. Dat klinkt aantrekkelijk: een neutrale plaats waar je het gevoel hebt dat alle meningen geuit en gehoord mogen worden. Het enige probleem is: neutraliteit bestaat niet.

Neutraliteit is een mythe als het gaat om menselijke interactie. De kenmerken van de docent geven de studenten al de eerste aanwijzingen voor beperkingen in positiebepaling. Is de docent een vrouw, dan is de kans dat antifeministische standpunten in de klas naar boven komen uitermate klein. Is de docent een moslim, dan kijken studenten wel uit om xenofobe politieke posities in te nemen. Studenten zijn niet gek; zij voelen op hun klompen aan welke meningen bij welk type docent wel of niet in goede aarde zullen vallen (on-

geacht of dat nu klopt of niet). En dat zonder dat de docent nog maar een woord heeft gesproken.

Maar kan een docent niet door een open houding en zorgvuldig gekozen bewoordingen een inclusieve sfeer creëren voor discussies waarin alle posities op tafel mogen komen? Nee, dat kan niet. Alleen al de titel van het vak, de keuze van thema's en de opgegeven literatuur geven onherroepelijk aanwijzingen over de intenties en overtuigingen van de docent. Elke keuze om iets of iemand wél belangrijk genoeg te vinden om in de syllabus op te nemen of te bespreken en iets of iemand anders niet, geeft de student informatie over wat in dit vak wel en niet de bedoeling is. En juist die verholde standpunten zijn de krachtigste, blijkt uit onderzoek. Mensen nemen impliciete standpunten van anderen veel serieuzer dan expliciete. Impliciete standpunten zijn maar moeilijk in een open debat te vangen, terwijl expliciete standpunten ten minste de mogelijkheid bieden voor openlijke discussie.

Bij een vrouwelijke docent is de kans dat antifeministische standpunten in de klas naar boven komen uitermate klein

Maatschappelijke oefenplaatsen

De docent die zich niet uitspreekt over haar eigen standpunten geeft in feite het slechte voorbeeld

De schijn wekken van neutraliteit en doen alsof zoiets zou kunnen bestaan, is waarschijnlijk schadelijker dan veel docenten die deze strategie toepassen zich realiseren. De docent die zich niet uitspreekt over haar eigen standpunten en die ze zelfs actief probeert te verhullen, geeft in feite het slechte voorbeeld. Waarom zou een student het achterste van haar tong laten zien als de docent dat ook niet doet? Minstens zo belangrijk: neutraliteit veinzen is een zeer onnatuurlijke bezigheid, waarmee authenticiteit in de interactie met studenten verdwijnt. En gebrek aan authenticiteit is een veel grotere bedreiging voor een inclusieve omgeving dan een gebrek aan zogenaamde neutraliteit. Het is veel krachtiger om als docent waar van toepassing wel degelijk een eigen standpunt te poneren, om te laten zien hoe dat werkt en hoe je dat op een manier doet die uitnodigt tot conversatie en discussie. En die laat zien hoe je constructief en onderbouwd kunt reageren als iemand het helemaal niet met je eens is.

Natuurlijk is daarvoor een veilig klimaat nodig, maar authenticiteit is altijd de eerste stap naar veiligheid. Veinzen, verhullen en verstoppen leiden alleen maar tot verwarring en vertwijfeling, en een gebrek aan vertrouwen. Onderwijskundige Paulo Freire stelde zelfs dat het de plicht van een docent is om niet neutraal te zijn. Een docent kan alleen werkelijk haar verantwoordelijkheid nemen tegenover haar studenten als zij met overtuiging zichzelf durft laten zien. In de woorden van Paulo Freire: 'Ik kan geen leraar zijn zonder bloot te leggen wie ik ben.'

Deze onderwijsfilosofie past uitstekend bij de liberal arts and sciences, maar is het meer dan de moeite waard om haar ook in andere programma's in het hoger onderwijs serieus te nemen. Toepassing vereist zelfreflectie en moed, maar doet, indien met overtuiging toegepast, volledig recht aan de uitspraak van schrijver Robert Heinlein: 'Where one teaches, two learn.' Leren is ook voor docenten een niet te onderschatten voorrecht. En belangrijker: een groot goed. En.

Judi Mesman

is hoogleraar interdisciplinaire bestudering van maatschappelijke vraagstukken en decaan van Leiden University College